

Informatie 2007
13 September 2007

Uit de Kelder – op het Net

Wat de eindgebruiker wenst: Strategisering van digitale projecten

Bart Ryckbosch
Glasser and Rosenthal Archivist
The Art Institute of Chicago

Werken als een archivaris of bibliothecaris binnen de muren en de organisatiestructuur van een kunstmuseum biedt je een uniek perspectief, en maakt je konstant bewust van je rol als informatiebeheerder, met gelijkenissen en verschillen vis-a-vis de rol van museumprofessional (conservator/curatorial staff). In mijn instelling is die dynamische verhouding wederzijds erg verrijkend. De archief- en bibliotheek staff kan heel wat opsteken van de museumprofessional wat betreft tentoonstellingstechnieken en interpretatieve programmering. Anderzijds kan de museumprofessional te leer gaan bij de bibliothecarissen en archivariissen op het gebied van catalogisering, gebruik van geijkte terminologieën en structuren (EAD, Dublin Core,...). Waar het in feite op neer komt in grote lijnen is dat een archivaris en/of bibliothecaris vooral gericht is op het assisteren van individuele end-users, waar een museumconservator het meer heeft op het bereiken van een breed publiek... De bibliotheek- en archiefprofessional legt de nadruk op de toegankelijkheid, de access van een kollektie boeken of documenten, en de wensen van de individuele end-user; een museumprofessional legt de nadruk eerder op edukatieve interpretatie (meestal aan de hand van een beperkte sampling van de museumkollektie) en een niet-geïndividualiseerde toeschouwer (let op de terminologie in dit verband: “toeschouwer” in plaats van “gebruiker”).

Om op een ideale manier “access” te kunnen verlenen is niet alleen technische onderlegdheid vereist, maar ook een toekomstvisie, en een zo goed mogelijk idee van wat de wensen en verzuchtingen zijn van de end-user.

Zoals waarschijnlijk elke instelling hier vertegenwoordigd, stapte onze bibliotheek en archief recent het digitale tijdperk in. Meer dan 100 jaar lang fungeerde onze bibliotheek als een research center voor kunst en architectuur, voor de eigen museum staff en bezoekende academici. Gebruik van de verzamelingen was enkel mogelijk on-site, en beperkte reference service werd verleend via snail mail correspondence en via telefoon/fax.

Begonnen werd met de automatisering van het catalogbestand (de klassieke steekkaartkatalog) in het begin van de jaren 90, gevolgd door de ontwikkeling van een aanvankelijk primitieve website en de aanleg van een degelijk email kommunikatienet. Tegen het eind van die decade, werden we ons, zoals ongetwijfeld iedereen, bewust van de oneindige mogelijkheden van digitalisatie. Wat nu, welke richting slaan we nu in?

Elk afdelingshoofd, elke senior staff member, had een eigen idee en uiteraard ver uiteenlopende voorkeur over welke projecten het meest gepast waren voor digitizatie. Aangezien de beschikbare fondsen, hoewel niet gering, toch niet onuitputbaar waren, was de eerste punt aan de orde het identificeren van prioriteiten. Hierbij zetten we – vaak met matig ongenoegen – onze eigen droomscenarios opzij, en dachten we vooreerst aan de gebruiker, de end-user, en wat die zou verkiezen. waar die het meest zou bij gebaat zijn.

Aangezien de eindgebruiker van on-line beschikbaar research material vaak anoniem is, en geen bijkomende informatie verzoekt of kommentaar verstrekt, is die ook moeilijk vatbaar en meetbaar in absolute nummers.

Om een degelijk idee te kunnen vormen van welke archief- of bibliotheek kollekties het meest gegeerd waren, het meest geraadpleegd, het meest uniek en representatief voor onze instelling, en mogelijk het best geschikt voor digitizatie, deden we een beroep op alle mogelijke statistische gegevens en analyses van het gebruik van de archief en bibliotheekkollekties over de voorafgaande tien jaar, en ontwikkelden we ook een set van questionnaires (vragenlijsten) die overhandigd werden aan on-site gebruikers.

In feite zijn de feedback mechanismes grotendeels dezelfde als deze die aangewend worden voor het verkrijgen van voorafgaandelijke input, het “reference interview”, zij het enigszins aangepast en op een andere manier geanalyseerd. De verschillen op lange termijn geven een indicatie van het relatieve success van een project. Niet het overall aantal referentie vragen wordt bekeken, maar eerder de inhoud, en verschuivingen en trenden worden genoteerd en geanalyseerd.

Dus onze gebruikte data voor de analyse van het archief- en bibliotheekgebruik, on-site zowel als on-line waren:

- (Analysis of) Applications for Access to Archival Collections
- Statistics of e-mail reference/research requests via website
- Statistics of on-site library use
- (Analysis of) Questionnaires on-site
- Statistieken van website bezoek en downloads

Gewapend met de gegevens die deze analyses ons opleverden, werd een waslijst van wel-afgelijnde, haalbare, betaalbare en vooral nuttig-voor-de-enduser, projecten ontwikkeld.

1) **Conversion of slide library:** Het MacLean Visual Resource Center is gebouwd rond een verzameling van 500.000 dias, sinds de zomer van 2003 geaugmenteerd met (en stilaan omgezet tot) een on-line catalogoog van momenteel 50.000 digitale image files. Deze database is binnen onze instelling beschikbaar via een intranet voor faculty, museum staff en students, en via een network (lidmaatschap vereist) voor de buitenwereld, met verschillende levels van access. Dit netwerk, ARTstor, gesticht door de Mellon Foundation, is een non-profit digitale image library, vooral gericht op edukatief, niet kommercieel gebruik van reproducties van kunstwerken. Aangezien deze informatiebron (nog) niet beschikbaar is voor het brede publiek zal ik verdere

beschouwingen achterwege laten. Details zoals bvb. gebruiksstatistieken stel ik graag ter beschikking via email...

2) De **HALIC database** (Historic Architecture and Landscape Image Collection) is een databank van 11.500 originele historische foto's van gebouwen, landschappen en stadszichten, vooral in de Midwest en de USA, maar ook voor een deel internationaal. Deze studieverzameling dateert van 1860 tot 1960, en is erg gegeerd voor architecturaal-historisch, kunsthistorisch en geschiedkundig onderzoek. Analyse van het bibliotheekgebruik toonde aan dat tussen 1990 en 2000 een totaal van 973 researchers gebruik maakten van deze kollektie, en date er een totaal van 3625 fotografische reproducties werden aangevraagd en geproduceerd. Dit maakte het 1 van de meest geraadpleegde archiefkollekties voor die periode, en een ideale kandidaat voor digitatie: alle vereiste criteria waren aanwezig: uniekheid van de kollektie, need for preservation, nood aan limitering van manueel contact, hoge research waarde, potentieel aanwezig voor kommercialisatie.

Voorbeelden: FLW's Falling Water, Palmer house interior of art gallery, Antwerpen Groenplaats

3) **EAD van de Ryerson and Burnham Special Collections.**

300 archiefkollekties, 8.000 linear feet (2500 lopende meters?). Voornamelijk archiefverzamelingen van kunstenaars en architecten. Beroeps- en persoonlijke briefwisseling, foto's, dag- en logboeken, tekeningen, schetsboeken, persartikels, maquettes,... Naar schatting ongeveer 11 miljoen bladzijden tekst, foto's of afbeeldingen. Onmogelijk dit alles in een geheel te digitaliseren, hoofdpunt is de toegankelijkheid te bevorderen, door middel van web-searchable finding aids. Dankzij een vier-jaar grant van de Andrew Mellon Foundation zijn alle finding aids nu beschikbaar on-line, in EAD (Encoded Archival Description), en geleidelijk worden selekte kollekties in hun geheel of gedeeltelijk gescanned. Enkele voorbeelden...

Op een bredere schaal werd ongeveer 10 maand geleden een nieuw cooperatief initiatief opgestart (Chicago Special Collections Consortium), waarbij oorspronkelijk 5, nu acht en binnenkort 12 kulturele en academische bibliotheken hun kollekties (of althans de finding aids) beschikbaar maken via een central "archieffortaal". Een voorlopig (juni 2007) totaal van 3.828 aparte archiefverzamelingen, in hun fysische vorm verspreid over 8 deelinstellingen, met een totaalgrootte van 122.000 linear feet (40.000 lopende meters) of naar schatting 400 miljoen tekstdokumenten en 5 miljoen foto's werden virtueel samengebracht. Niet alleen is dit een enorm voordeel voor de researcher, die niet elke instelling apart hoeft te benaderen, het biedt aan ons als archivarissen en bibliotheekverantwoordelijken ook een overzichtelijk beeld van de holdings van de respectieve partnerinstellingen. Op lange termijn zullen samenwerkingsprojecten, uitwisselingen, en gekombineerde en gebundelde financiering ongetwijfeld hieruit voortspruiten. Op korte termijn wordt gewerkt aan een web-based database. Momenteel is de informatie enkel in een Excel formaat, beschikbaar via de reference desks van elke deelnemende instelling.

4) **Digitisatie van tentoonstellingskatalogi**

Het Art Institute begon tentoonstellingen in te richten vanaf 1883. Shows van individuele kunstenaars, van tijdelijk ontleende privekollekties, en meest belangrijk, jaarlijks terugkerende groepstentoonstellingen. Deze “Annual” shows, tegenhangers van de Salons van Parijs, waren jaar na jaar de belangrijkste kunsttentoonstellingen in de USA, en ook de voornammste gelegenheid voor jonge kunstenaars om te debuten en ontdekt te worden. Kunstenaars zoals Walt Disney, Grant Wood, Georgia O’Keeffe of Claas Oldenburg. De ongeveer 3000 katalogi hebben een hoge research waarde op het gebied van provenance (eigendomsgeschiedenis) en studie van individuele kunstenaars of kunstwerken.

Tijdens de planningsfase werden data verzameld van het gebruik van deze kollektie, gedurende de tien jaar voorafgaand aan het digitatieprojekt: een analyse van de vragenlijsten van on-site archiefbezoekers, gekoppeld met de gebruikstatistieken van de routine circulatie van de bibliotheekkopijen. Deze tellingen zijn niet perfekt, aangezien het “open shelf” gebruik niet meetbaar en dus niet meetgeteld is. Desalniettemin stelden we een gebruik van deze categorie vast van ten minste 1200 individuele gebruikers, meer dan 100 per jaar, wat dit (zoals de historische fotokollektie) 1 van de meest geraadpleegde researchseries maakt.

Tot nu toe werden een duizendtal katalogi gescanned en via de website beschikbaar gemaakt, en het project is voorzien nog ettelijke jaren door te gaan.

Feedback na de –gedeeltelijke – digitatie is moeilijk te meten in absolute waarden, maar ook hier pogen we ons te baseren op harde nummers, waar beschikbaar. Direkte en verbale feedback vanwege de gebruikers manifesteert zich veelal via follow-up emails of telefoongesprekken nadat hij/zij de digitale data heeft gedownload. Er wordt dan bvb. navraag gedaan over mogelijk beschikbare illustraties, fotoos van tentoonstellinginstallaties, of press coverage. We dokumenteren dergelijke follow-up reference questions wel tot op zeker niveau, maar ideaal en alomvattend zijn die gebruiksdata van nature niet. Het is daarom eerder aangewezen gebruiksstatistieken van website bezoek en downloads aan te wenden en te analyseren. De ontwikkeling en analyse van dergelijke rapporten is al sinds enkele jaren onderweg, maar nog lang niet optimal. Het is een konstante trekken-aan-het-laken discussie tussen IT en individuele departementen, die elk een eigen kijk op de data en een interpretatie ervan wensen. Bvb. automatische computernummering en codering (in plaats van filenaam en kollektiernaam)

De verwachtte (en in feite minieme) vermindering van on-site gebruikers van deze series is min of meer weerspiegeld in deze on-line statistieken. In feite mogen we zelfs wagen van een verhoogd gebruik overall, wat uiteraard ook oorspronkelijk verhoopt was. De beste feedback kwam van een enthousiast en veelvuldig gebruiker, een erg welstellende kunsthistoricus/auteur, die na het aflopen van het federal gesubsidieerd oorspronkelijk testprojekt, navroeg of we geïnteresseerd waren in een continuatie van het

imaging projekt, financieel ondersteund door zijn prive weldadigheid stichting, een aanbod waarop uiteraard ingegaan werd.

5) **Electronic resources portal**

Een laatste categorie van research materiaal waarvan het gebruik exponentieel vergrootte over de laatste paar jaar, zijn de elektronische databases, waaraan wij meewerken, en/of ons op abonneren. Dit materiaal is beschikbaar voor on-site bibliotheek bezoekers, en staff leden via een log-in procedure. We onderhandelen momenteel met enkele web publishers om te onderzoeken of we dit gebruik bvb. zouden kunnen uitbreiden tot alle (betalende) leden van het museum (ongeveer 120.000) eveneens via een log-in systeem.

Voorbeelden zijn de Leonard's Price Index voor kunstwerken, en de Chicago Tribune on-line Archives.

Onze **konklusie**:

Een geslaagde digitisatiestrategie moet gebaseerd zijn op zoveel mogelijk voorafgaand onderzoek van de wensen van de gebruiker, gekoppeld aan de nood aan langdurige preservatie van de kollektie, met inachtneming van de beschikbare financieen en een oog op een langdurige bestendigheid van de elektronische informatie.

Het aantal on-site bezoekers aan de archiefkollekties van het Art Institute is merkkelijk maar in feite nauwelijks (rond de 8%) verminderd over de laatste 5 jaar. Het is daartegenover nu geaugmenteerd met een nieuw virtueel publiek. Dit nieuwe en uitgebreider publiek heeft ook nieuwe (en niet altijd haalbare) verwachtingen, op het gebied van snelheid en toegankelijkheid van - al dan niet - digitale kollekties. Het is enerzijds belangrijk het enthousiasme en interesse van dit nieuw publiek te behouden en te kanaliseren naar een blijvend engagement. Anderzijds is het ook van primordiaal belang te benadrukken aan deze nieuwe gebruiker dat de digitale kollekties slechts (tot nu toe) de tip van de ijsberg zijn, dat on-site bezoeken aan de archieven en bibliotheken een bijkomende en diepere dimensie verlenen die waarschijnlijk nooit te evenaren zal zijn. Maar voor virtuele bezoekers uit andere landen of continenten bieden digitale verzamelingen uiteraard een welgekomen, voordien onmogelijke en unieke kans op informatievergaring.

Laatste opmerking: We stellen ook vast dat het on-site publiek zich nu – over het algemeen – beter voorbereidt op een bezoek aan de bibliotheek door vooraf de on-line beschikbare finding aids, katalogi en databanken te konsulteren. Dit resulteert voor ons ook in een efficiënter gebruik van tijd, resources en personeel.